

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Komparace motivů masky v dílech *Ningen šikkaku* a *Kamen no
kokuhaku***

**Comparison of the motif of mask in *Ningen shikkaku* and *Kamen no
kokuhaku***

OLOMOUC 2024 Klára Novosadová

vedoucí diplomové práce:

Mgr. Dita Nymburská, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

Olomouc, 26. 6. 2024

Anotace

Tato práce se zaměřuje na hlavní protagonisty děl *Ningen šikkaku* a *Kamen no kokuhaku*, a porovnává jejich životy a reakce na určité obdobné situace, se kterými se museli vypořádat. Pomocí rozboru jejich chování a způsobu uvažování v určitých situacích, kdy hlavní hrdinové cítí potřebu si svou masku nasazovat, také zkoumá možné motivy jejich jednání. Zároveň také analyzuje jejich reakce na tyto situace, které pak následně srovnává. Hlavním cílem této práce je analýza motivů masky obou hlavních hrdinů a srovnání rozdílů mezi těmito motivy.

Klíčová slova: japonská literatura, Osamu Dazai, Jukio Mišima, motiv masky, pocit odcizení

Jméno autorky: Klára Novosadová

Jméno vedoucí práce: Mgr. Dita Nymburská, Ph.D.

Fakulta a katedra: Filozofická fakulta – Katedra asijských studií

Název práce: Komparace motivů masky v dílech *Ningen šikkaku* a *Kamen no kokuhaku*

Počet stran: 39

Počet znaků (s mezerami): 79 596

Počet titulů použité literatury a pramenů: 11

Ediční poznámka

Japonská jména a výrazy jsou uvedeny v české transkripci. Japonská jména jsou uváděna v pořadí křestní jméno, příjmení. Pokud není uvedeno jinak, jsou citace, se kterými pracuji, mými překlady z anglických překladů obou děl. Názvy všech děl jsou uvedeny v kurzívě.

Obsah

Anotace	4
Ediční poznámka.....	5
Obsah	6
Úvod.....	7
1 Autoři	8
1.1 Osamu Dazai (1909–1948).....	8
1.2 Jukio Mišima (1925–1970)	10
2 Stručné shrnutí dějů knih.....	13
2.1 <i>Ningen šikkaku</i> (Osamu Dazai)	13
2.2 <i>Kamen no kokuhaku</i> (Jukio Mišima).....	15
3 Rozbory děl	18
3.1 Rozbor motivu masky v díle <i>Ningen šikkaku</i>	18
3.2 Rozbor motivu masky v díle <i>Kamen no kokuhaku</i>	24
4 Komparace motivů masky v dílech <i>Ningen šikkaku</i> a <i>Kamen no kokuhaku</i>	32
Závěr	37
Resumé v anglickém jazyce.....	38
Bibliografie	39

Úvod

Známa díla moderní japonské klasické literatury *Ningen šikkaku* (*Ztráta člověčenství*) a *Kamen no kokuhaku* (*Zpověď masky*) spolu zdánlivě nijak nesouvisí. Kniha *Ningen šikkaku* byla publikována v roce 1948, krátce po smrti jejího autora Osamua Dazaie, (1909–1948) a je považována za jeho zřejmě nejúspěšnější dílo. Kniha *Kamen no kokuhaku* vyšla o rok později a pro jejího autora Jukia Mišimu (1925–1970) byla také obrovským úspěchem. Oba tyto romány vyprávějí zcela odlišný příběh. I přesto se však jejich hlavní protagonisté potýkají s velmi podobným, ne-li stejným problémem. Tím je jejich silný pocit, že nezapadají do společnosti, který je provází již od dětství. Ve své snaze se tohoto pocitu zbavit a co nejvíce se přizpůsobit lidem kolem sebe si oba dva vytvořili svou pomyslnou „masku“. Nejedná se však o masku jako takovou, ale spíše o přetvářku. Oba se snaží zakrýt své pravé já a předstírat, že jsou někým jiným. Jen aby se stali součástí své rodiny a okolní společnosti.

Hlavním cílem této práce je zamyslet se nad možnými konkrétními motivy, které hlavní protagonisty přiměly si tyto své masky vytvořit. Dále pak motivy porovnat, a zjistit, zdali, nebo v čem, se liší.

Bakalářská práce je rozdělena na čtyři části. První část představuje stručné shrnutí životopisů Osamua Dazaie a Jukia Mišimy. Ve druhé části jsou následovně stručně popsány děje těchto dvou děl. Třetí část se soustředí na podrobný rozbor chování a myšlenkových pochodů obou hlavních hrdinů, které měly vliv na skrývání jejich pravého já před ostatními. Tato kapitola zachycuje vznik a postupný vývoj jejich masek v průběhu jejich života a snaží se přijít na hlavní motivy pro jejich vytvoření. Čtvrtá část práce se věnuje srovnání možných motivů vedoucích oba hlavní hrdiny k jejich přetvářkám. A to na základě jejich reakcí na různé situace, kterým byli v životě vystaveni.

Jelikož je pocit odcizení jedinou věcí, která hlavní hrdiny, kteří jinak žijí zcela odlišným životem, spojuje, lze předpokládat, že i jejich motivy k vytvoření přetvářky jsou pravděpodobně různé.

Toto téma bakalářské práce jsem si zvolila, protože mě už dlouhou dobu dílo *Ningen šikkaku* fascinuje. Motiv masky a pocit odcizení hlavního protagonisty jsou mi blízké. Přišlo mi tak velmi zajímavé je srovnat s motivem masky a pocitem odcizení hlavního hrdiny díla *Kamen no kokuhaku*, které na ně představuje odlišný pohled.

1 Autoři

1.1 Osamu Dazai (1909–1948)

Osamu Dazai, vlastním jménem Šúdži Cušima, byl narozen 19. června 1909 ve vesnici Kanagi, prefektuře Aomori. Byl desátým dítětem (z celkového počtu jedenácti dětí) bohatého statkáře, podnikatele, veřejného činitele a poslance v parlamentu, Gen'emona Cušimy (1871–1923).¹ Od útlého věku Dazaie vychovávaly z velké části hlavně jeho tři starší sestry, služebné a jeho teta. Bylo tomu tak hlavně proto, že jeho matka bývala vinou svého chabého zdraví často nemocná, otec kvůli práci netrávil s rodinou mnoho času, a se svými staršími bratry neměl Dazai příliš dobrý vztah. I když se později sblížil se svým mladším bratrem Reidžim, své dětství strávil převážně ve společnosti žen.²

Na základní škole začal nabývat pocitu osamělosti, který souvisel jak s jeho situací v rodině, tak i s tím, že neměl žádné přátele. Všiml si u sebe také určitého pocitu odlišnosti od svých vrstevníků. Ve svém volném čase se rád oblékal do kimona, líčil se a předstíral, že je gejšou.³ Už v této době začal psát eseje a krátké povídky. Nicméně s nástupem na střední školu byl Dazai konečně schopen si přátele najít. Během střední školy také projevil zájem stát se spisovatelem a se svými přáteli založili v roce 1928 časopis *Saibó bungei* (*Buněčná literatura*), do kterého později přispěli i ostatní známí spisovatelé, jako například Ibuse Masudži (1898–1993)⁴, se kterým se Dazai za pár let také osobně setkal. Ibuse se poté stal jeho velkým podporovatelem. O rok později jeho mladší bratr Reidži, zemřel, a Dazai se poprvé ve svém životě neúspěšně pokusil o sebevraždu. Protože povinnosti související s dědictvím po rodičích připadly na jeho nejstaršího bratra Bundžiho, měl tak o něco větší svobodu v rozhodování se o své budoucí kariéře. V roce 1930 nastoupil na Tokijskou univerzitu ke studiu francouzské literatury. Zároveň se v tomto roce znovu pokusil o sebevraždu – chtěl se utopit v moři. Jednalo se o pokus o dvojitou sebevraždu společně s náhodně zvolenou vdanou ženou. Dazai tento pokus přežil, zatímco jeho společnice zemřela. Rok poté uzavírá sňatek s Hacujo Ojamou (1912–1944).⁵

¹ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*. Praha: Sloart, 2022. ISBN 978-802-7604-104. s. 135.

² O'BRIEN, James Aloysius. *Dazai Osamu*. G. K. Hall & Co., 1975. ISBN 0805726640. s. 18.

³ Tamtéž, s. 20.

⁴ Významný japonský spisovatel, který je známý hlavně pro svůj román s názvem *Černý déšť*, jehož tematikou je shození atomové bomby na Hirošimu a oběti této tragické události. TREAT, John Whittier. *Pools of Water, Pillars of Fire: The Literature of Ibuse Masuji*. University of Washington Press, 1988. ISBN 0-295-96625-4.

⁵ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*. s. 137.

Na vysoké škole se Dazaiův psychický stav náhle zhoršil a propadl alkoholismu. Univerzitu nakonec nedokončil. Zhoršení jeho psychického stavu se projevilo také dalším pokusem o sebevraždu v roce 1935. Tentokrát se pokusil oběsit v lese u města Kamakura. Po tomto neúspěšném pokusu byl hospitalizován a následně pobýval v psychiatrické léčebně. Tady se také stal závislým na drogách, které mu byly předepsány jako uklidňující léky po jeho komplikovaném zánětu slepého střeva.⁶

Dazai se na vysoké škole seznámil s komunistickou ideologií. Dokonce se později stal podezřelým z účasti na ilegálním komunistickém hnutí a z toho důvodu byl nucen často měnit své bydliště. Často byl kvůli spojení s tímto hnutím vyslýchán policií, což vedlo ke zhoršení vztahu s jeho nejstarším bratrem Bundžim, který po smrti jejich otce zastával roli hlavy rodiny a byl tak zároveň v této době hlavním zdrojem financí pro Dazaie.⁷

V roce 1936 trávil Dazai hodně času střídavě v nemocnici a psychiatrické léčebně jak už kvůli svému chabému zdraví, psychickým problémům, tak i kvůli léčbě jeho závislosti na narkotikách.⁸ Následující rok poté, co se dozvěděl o nevěře své tehdejší manželky, Hacujo Ojamy, následoval další jeho neúspěšný pokus o sebevraždu. Tentokrát společně s Hacujo. Po tomto neúspěšném pokusu se pár rozvedl.⁹ Dva roky poté Dazai uzavřel sňatek s Mičiko Išiharou (1912–1997) a jeho psychický stav se na nějakou chvíli značně zlepšil. Dazai a Išihara spolu začali bydlet, a následně se jim narodily dvě děti – dcera Sonoko (1941–2020) a syn Masakiho (nar. 1944). Dazai si však ke své rodině nikdy nenašel cestu.¹⁰

V době, kdy mu psaní začalo vynášet dostatek peněz, utrácel Dazai své honoráře za alkohol. Většinu času trávil mimo domov. Když Mičiko otěhotněla potřetí, na nějakou dobu rodinu opustil a trávil čas jak se svými milenkami, Šizuko Ótou (1913–1982) a Tomie Jamazaki (1919–1948), tak psaním. Když s ním později i Šizuko čekala dítě, vrátil se Dazai zpět ke své ženě, která porodila dceru Satoko (1947–2016)¹¹. Šizuko se krátce na to také narodila dcera, Haruko (nar. 1947). Dazai se tak stal otcem čtyř dětí.¹² Avšak ani tato skutečnost jej nepřiměla vzdát se alkoholu. Jeho psychický stav se opět zhoršil, byl na pokraji zhroucení a v roce 1948, těsně před svými narozeninami, Dazai spáchal sebevraždu společně se svou milenkou Tomie

⁶ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*. s. 139.

⁷ Tamtéž, s. 137.

⁸ Tamtéž, s. 139.

⁹ O'BRIEN, James Aloysius. *Dazai Osamu*. s. 11.

¹⁰ Tamtéž, s. 120.

¹¹ Také se z ní stala spisovatelka, známá hlavně pod svým pseudonymem Júko Cušima.

¹² O'BRIEN, James Aloysius. *Dazai Osamu*. s. 120.

Jamazaki.¹³ Autor tak zemřel ve věku pouhých třiceti osmi let. Krátce po jeho smrti bylo vydáno dílo *Ningen šikkaku*, které se později stalo jeho zřejmě nejúspěšnějším dílem.

1.2 Jukio Mišima (1925–1970)

Jukio Mišima, vlastním jménem Kimitake Hiraoka, se narodil 14. ledna 1925 v Tokiu. Byl prvorozeným dítětem Azusy (1894–1976) a Šizue (1905–1987) Hiraokových. Jeho sourozenci byli sestra Mícuko (1928–1945) a bratr Čijuki (1930–1996).

Krátce po jeho narození si Mišimu převzala do péče jeho babička a matka Azusy, Nacu (1876–1939). Šizue se tomu bránila, ale za svou matku se postavil i Azusa. Po dobu dvanácti let tak Mišima žil se svou babičkou, jejíž výchova byla velmi přísná. Nacu jej izolovala jak od okolního světa, tak i zbytku jeho rodiny a rozhodovala také o tom, s kým se směl stýkat. To se týkalo i jeho vlastních rodičů. Šizue měla povoleno se se svým synem vídat pouze za přítomnosti Nacu. Samotný Mišima ale výchově své babičky nijak neodporoval a poslouchal Nacu na slovo. Napjatý vztah Nacu a Šizue jej však již v útlém věku stavěl do těžké pozice, kdy se snažil vyhovět oběma ženám zároveň, aby mezi nimi zachoval klid. To Mišimu poznamenalo.¹⁴

V dubnu roku 1931 nastoupil Mišima do školy, kterou pro něj vybral jeho dědeček, otec Azusy. Tam se ze začátku potýkal se dvěma problémy. Jelikož se jednalo o školu pro chlapce z bohatých či významných rodin, Mišima, který nepocházel z majetné rodiny, cítil, že mezi své spolužáky nezapadá. Více jej ale trápilo to, že nevěděl, jak se chovat ve společnosti ostatních chlapců. Nacu mu totiž dovoľovala stýkat se pouze s dívkami, protože věřila, že chlapci by na něj měli špatný vliv.¹⁵

V roce 1937 se mu začalo ve škole dařit a stal se také členem školního literárního klubu. Zároveň jej Nacu vrátila do péče jeho rodičů Šizue a Azusy. Jeho otec byl však ve výchově stejně striktní jako Nacu, ale zároveň nabyl dojmu, že výsledkem výchovy, kterou aplikovala Nacu, byla u Mišimy zženštilost. Také mu vadila Mišimova láska ke psaní a četbě knih, ve které jej naopak velice podporovala Šizue. Jeho poezie se postupně stávala velice populární i ve škole a v roce 1938 si jej začínali všimnat jeho starší spolužáci z literárního klubu. Mezi jedny z jeho prvních obdivovatelů patřili například Tošitami Bódžó (1917–1990), nebo Fumihiko Azuma

¹³ O'BRIEN, James Aloysius. *Dazai Osamu*. s. 11.

¹⁴ NATHAN, John. *Mishima: A Biography*. Da Capo Press, 2000. ISBN 0-306-80977-X. s. 8-12.

¹⁵ Tamtéž, s. 14-16.

(1920–1943), se kterým se Mišima blíže seznámil na začátku své literární tvorby. Azuma však nedlouho poté zemřel na tuberkulózu a Mišima později krátce před svou smrtí nechal zveřejnit jeho tvorbu.¹⁶

V roce 1941 byl pozván, aby svou tvorbou přispěl do literárního časopisu *Bungei bunka (Literární kultura)*.¹⁷ V souvislosti s tímto také vznikl jeho pseudonym Jukio Mišima.¹⁸ Zatímco jeho příspěvek do časopisu sklízel obrovský úspěch, jeho otec stále nesouhlasil s tím, aby se jeho syn stal spisovatelem. Záměrně jeho díla ničil. I přesto se však Mišima psaní nikdy nevzdal.¹⁹

V září roku 1944 úspěšně zakončil své studium na střední škole a o měsíc později byla publikována jeho první kniha – *Hanazakari no mori (Rozkvetlý les)*. Jednalo se o sbírku krátkých příběhů. Mišima také začal vlivem svého otce studovat práva na Tokijské univerzitě. Než však vůbec mohl začít, byla celé jeho třídě přidělena práce v letecké továrně na předměstí Tokia. V únoru roku 1945 byl povolán do války. Neprošel však zdravotní kontrolou kvůli nezkušenému doktorovi, který mu chybně diagnostikoval tuberkulózu. Byl tedy propuštěn z veškeré fyzicky namáhavé práce. V říjnu téhož roku zemřela Mišimova mladší sestra Micuko.²⁰

Po skončení války se snažil publikovat svou tvorbu, což se mu povedlo za pomoci Jasunariho Kawabaty (1899–1972)²¹, který se stal jeho novým mentorem. Odezva však byla horší, než si Mišima představoval, a tak se rozhodl věnovat se spíše svému studiu.²²

V roce 1947 úspěšně zakončil své studium práv a krátkou dobu pracoval na Ministerstvu financí. O rok později v září dal s povolením svého otce v práci výpověď. Chtěl se živit pouze psaním a začal pracovat na svém díle *Kamen no kokuhaku*, které bylo publikováno v červenci roku 1949 a sklídilo obrovský úspěch.²³

¹⁶ NATHAN, John. *Mishima: A Biography*. s. 23-36.

¹⁷ SCOTT-STOKES, Henry. *The Life and Death of Yukio Mishima*. Doubleday Canada, 1974. ISBN 0-374-18620-0. s. 322.

¹⁸ Když byl Mišima pozván, aby do časopisu *Bungei bunka* začal přispívat svými díly, bylo mu jen šestnáct let. Jelikož byl časopis populární, vytvořil si pseudonym, aby skryl svou identitu před veřejností. FLANAGAN, Damian. *Yukio Mishima*. Reaktion Books, 2014. ISBN 978-1-78023-345-1. s. 62.

¹⁹ NATHAN, John. *Mishima: A Biography*. s. 44.

²⁰ SCOTT-STOKES, Henry. *The Life and Death of Yukio Mishima*. s. 323.

²¹ První japonský spisovatel, který obdržel Nobelovu cenu za literaturu.

²² SCOTT-STOKES, Henry. *The Life and Death of Yukio Mishima*. s. 323.

²³ NATHAN, John. *Mishima: A Biography*. s. 88-90.

V roce 1952 se vydal do Ameriky za účelem projednání překladu díla *Kamen no kokuhaku* do angličtiny. Krátce poté se vydal také do Brazílie, Evropy a Řecka.²⁴ Návštěva Řecka Mišimu velice inspirovala a po svém návratu do Japonska se přihlásil na kurz řečtiny na Tokijské univerzitě. V této době už se věnoval i psaní divadelních her. O tři roky později se Mišima začal věnovat také kulturistice. V roce 1956 začala být některá z jeho děl publikována v Americe.²⁵

Mišimova matka na syna naléhala, že by se měl oženit, a tak se nakonec rozhodl najít si manželku. Jeho ženou se roku 1958, stala Jóko Sugijama (1937–1995) a už o rok později se Mišima stal otcem. Jeho prvorozeným dítětem byla dcera Noriko (nar. 1959). O dva roky později pak následoval syn Ičiro (nar. 1962). I přesto, že byl Mišima plně oddaný své práci, o svou rodinu se staral a ženě i dětem se věnoval.²⁶

V dubnu roku 1967 podstoupil výcvik u japonských jednotek sebeobrany, který byl určen pro civilisty. Jeho záměrem bylo vytvořit svou vlastní jednotku, *Tatenokai* (Společnost štítu), která by chránila císaře. V únoru roku 1968 uzavřel spolu s jedenácti studenty Univerzity Waseda krevní přísahu.²⁷

Začátkem roku 1970 Mišima došel k rozhodnutí, že spáchá sebevraždu a začal se na ni připravovat. Tyto přípravy trvaly dlouhých devět měsíců. Nenápadně se rozloučil se svými přáteli, nechal přepsat práva některých svých děl na svou rodinu a dokončil své poslední dílo. Jeho plánem bylo nevzbudit žádné podezření. 25. listopadu 1970 se Mišima spolu se čtyřmi členy *Tatenokai* vydal na velitelství jednotek sebeobrany, kde se zabarikádovali v kanceláři tamního velitele. Mišima přednesl svůj vlastní manifest, a nakonec spáchal *seppuku*.²⁸

²⁴ SCOTT-STOKES, Henry. *The Life and Death of Yukio Mishima*. s. 324.

²⁵ NATHAN, John. *Mishima: A Biography*. s. 115.

²⁶ Tamtéž s. 137-153.

²⁷ Tamtéž, s. 221-229.

²⁸ Japonská rituální sebevražda, při které si dotyčný sám rozřízne břicho. Byla považována za čestnou smrt obzvláště u samurajů.

2 Stručné shrnutí dějů knih

2.1 *Ningen šikkaku* (Osamu Dazai)

Hlavní postavou a vypravěčem knihy je Józó Óba. Józó vypráví příběh svého života již od dětství, kdy už jako malý chlapec začal pociťovat, že se od ostatních lidí kolem sebe liší. Ve své snaze zapadnout do jejich společnosti Józó pečlivě sledoval chování a reakce lidí kolem sebe na základě tohoto pozorování se poté snažil vydedukovat, jak se zachovat tak, aby vždy všem vyhověl. Zároveň však, v návaznosti na pocit svého odcizení, lidem zcela nerozuměl a některým jejich chováním dokonce pohrdal.

Nepatříčně se Józó cítil i v přítomnosti své vlastní rodiny. Počínaje špatným vztahem se svým otcem až po zvrácené zacházení, kterého se mu dostávalo od služebných, které pro jeho rodinu pracovaly. Sice nevyprávěl přímo o znásilnění, ale silně naznačil, že jej služebné sexuálně zneužívaly. I přes to všechno však Józó pociťoval, že když všem, i na úkor sebe samotného, vyhoví, všechno bude v pořádku. Rozhodl se tak již v dětství začít před ostatními hrát divadlo.

Takto hlavní hrdina pokračoval dále i po čas svých školních let, kdy nabyl přesvědčení, že když na sebe před svými přáteli bude hrát roli šaška, který dokáže kohokoli kdykoli rozesmát, nikdo jeho šarádu neprokoukne. Pro jediného z jeho spolužáků však byl opak pravdou a Józóa obvinil z předstírání. Tento Józóův spolužák se tak stal prvním člověkem, který jeho zdánlivě dokonalý herecký výkon odhalil. Představa, že existuje byt' jen jediný člověk, který dokáže jeho divadlo prohlédnout, Józóa neskutečně děsila.

Střední škola byla obdobím, kdy se většina Józóových vrstevníků začínala zajímat o ženy. Józóův vztah k ženám byl však již od mala, vlivem sexuálního zneužívání, které jako malé dítě trpěl od služebných, trochu komplikovanější. Józó o tom však nikdy nikomu neřekl. Myslel si totiž, že by mu nikdo nevěřil. Zároveň se snažil, aby jej všichni kolem něj měli rádi, takže nechtěl, aby se jeho vinou někdo dostal do problémů. Józóův vztah k ženám byl tedy poněkud zvrácený.

Na vysoké škole se dostal do těžkých depresí a pociťoval silnou touhu vzít si svůj život. Jeho pocit odcizení od zbytku společnosti se stále prohluboval. I když neměl Józó ke studiu žádnou motivaci, i tak se snažil vysokou školu dokončit hlavně kvůli svému otci a staršímu bratrovi. Zde však přišel na scénu Józóův přítel Masao Horiki, se kterým seznámil při svých studiích.

Z večerů, které Józó trávil doma o samotě se tak najednou staly večery naplněné návštěvami barů, hospod a jiných podniků. Peníze, které Józóovi otec posílal, využíval

ke kupování alkoholu a společnosti žen, se kterými trávil spoustu času. I přes svůj zvrácený vztah k opačnému pohlaví toužil po blízkosti ženského těla. Přesto však o prostitutkách neuvažoval ani jako o lidech.

Po krátké době si Józó vybudoval závislost na alkoholu a začal zanedbávat svá studia. Důsledkem toho mu jeho otec posílal jen něco jako kapesné. Byla to však jen opravdu malá částka, ze které by si měl zajistit pouze nezbytné věci. Bez peněz, které by financovaly jeho závislost se Józó ocitl v koncích a jeho mentální zdraví se opět zhoršilo.

Jednoho večera se seznámil se ženou, Cuneko, která se mu svěřila, že má manžela ve vězení. Poté, co spolu strávili noc, se pár rozhodl spáchat dvojitou sebevraždu. Touha ukončit svůj život pro Józóa, který se cítil být od ostatních stále jen více a více odcizenější a byl vyčerpaný z neustálého předstírání, nebyla nic nového. Ve svém životě neviděl žádný smysl. Tento pokus o dvojitou sebevraždu se však zcela nevydařil a, i když Cuneko, která Józóa doprovázela, zemřela, Józó pokus o ukončení svého života přežil.

Po tomto incidentu se Józó pokusil znovu postavit na nohy a navštívil svého přítele Horikiho. Ten jej seznámil s Šizuko, vedoucí časopisu, pro který dělal ilustrace. Šizuko Józóovi nabídla menší přivýdělek. Později navázal s Šizuko vztah a přestěhoval se k ní a její malé dceři Šigeko.

Józóova deprese a pití se však nijak nezlepšily a stále neměl dostatek peněz. Nakonec pod záminkou, že si Šizuko ani její dceru nezaslouží, utekl. Znovu z něj byla pouhá troska.

Nějakou dobu poté navázal vztah s mladou ženou, Jošiko. Prvně měl Józó z navazování jakéhokoli vztahu s Jošiko obavy, protože byla mladá, naivní a nevinná. Báł se, že ji zkaží. Sama jej však nakonec přesvědčila, aby si ji vzal.

Jošiko měla na Józóa velice pozitivní vliv. Józó přestal tolik pít alkohol a našel si práci. Po nějaké době však navštívil Józóa jeho přítel, Horiki a situace se opět změnila. Zatímco nechali Jošiko doma samotnou, navštívil ji soused. Ten zneužil situace, že byla Jošiko doma sama a znásilnil ji. Všiml si toho Horiki, který hned přivolal Józóa. Ani jeden z mužů však Jošiko nepomohl. Józó nebyl schopen se hnout z místa. Jen stál a všemu přihlížel. Po tomto incidentu začal Józó postupně svou ženou opovrhovat. Už ji neviděl jako nevinnou, ale naopak pošpiněnou a celý incident jí dával za vinu. Své závislosti propadl ještě hlouběji. K alkoholu se přidaly i opiáty a nedlouho poté se znovu neúspěšně pokusil o sebevraždu. Po tomto se nechal odvézt do psychiatrické léčebny.

Protože je vypravěčem příběhu sám Józó Óba, čtenář má možnost vidět jeho myšlenkové pochody a názory na určité situace – čtenáři se Józó vykresluje jako nelidská bytost, jako jediná záporná postava celého díla. Podle něj pouze díky jeho snaze a schopnosti všechny tyto své

špatné vlastnosti před ostatními lidmi zamaskovat však ostatním lidem připadá jako dobrý člověk, kterého jen potkal smutný osud. Sám Józó na konci příběhu zmiňuje, že není ani šťastný, ale ani nešťastný.

2.2 *Kamen no kokuhaku* (Jukio Mišima)

Knihy je psána z pohledu vypravěče, Kóčana, který je samotnou hlavní postavou děje. Hlavní tematikou je převážně snaha hlavního hrdiny zapadnout do společnosti jak v souvislosti s jeho sexualitou, tak i jeho identitou, které sám v díle postupně objevuje. Důležitou roli hraje také jeho pocit nenaplněné zodpovědnosti, který vyplývá z jeho odlišností od toho, co je ve společnosti považováno za normální. Vypravěč seznamuje čtenáře s vývojem své sexuality a s vývojem vnímání své vlastní identity od dob svého dětství.

Hlavní hrdina zažíval pocit odcizení už jako malé dítě. Po incidentu, kdy si oblékl šaty své matky, protože chtěl napodobit kouzelnici Tenkacu, která jej okouzila na představení, a bez váhání se v nich ukázal své rodině, jejíž reakcí byl šok a zděšení, si začal dávat pozor na své chování a vyjadřování. Začal se izolovat a zkoumat, jak by se měl chovat, aby se nevyčleňoval ze společnosti. Tehdy se také začal projevovat jak jeho zájem o mužské pohlaví, tak i fascinace smrtí. Jako příklad uvedl pohádky, ve kterých se vždy soustředil hlavně na ty prince, jejichž osudem bylo zemřít. Tehdy se však ještě nejednalo o sexuální touhu.

V období střední školy se objevil nový student, Kóčanův spolužák Ómi, který byl o několik let starší a ve stejné třídě jako vypravěč se ocitl kvůli své delikventské povaze. O Ómim se na škole tradovalo, že byl, co se žen týkalo, velice zkušený. V hlavní postavě toto tvrzení vzbudilo jakousi zvědavost a Ómiho si začal více všimnout. Později se do Ómiho dokonce zamiloval.

Fascinace mužským pohlavím a smrtí se během střední školy u hlavní postavy vyvinula v sexuální touhu, když objevil obraz svatého Šebestiána svázaného u stromu s bodnými zraněními od šípů. Konkrétně se jednalo o repliku obrazu „Svatý Šebestián“ od autora Guida Reniho (1575–1642). Tento obraz vedl nejen ke Kóčanově první ejakulaci, ale také skoro až posedlosti brutálně zmrzačeným mužským tělem. Uvědomoval si, že to nebylo normální a vedlo to u něj k ještě větší snaze zapadnout mezi své vrstevníky. Zároveň hlavní hrdina začal uvažovat o tom, proč necítil stejnou sexuální touhu k ženám, jako jeho přátelé. Zoufale se tuto touhu snažil vyvolat a přesvědčit sám sebe o tom, že se časem vše dá do pořádku. Získal iluzi, že k napravení by stačilo, aby políbil ženu.

Při jedné hodině tělesné výchovy měl vypravěč poprvé možnost vidět svou první lásku, Ómiho, při cvičení jen v tílku. To u něj vyvolalo tělesnou touhu. Vypravěč nejen obdivoval Ómiho vyspělé tělo, ale zároveň k němu přirovnával to své. V ten moment se jej zmocnily pocity takové závisti a žárlivosti, že se na místě rozhodnul, že už Ómiho nemiluje.

Na návštěvě u svého přítele, Kusana, se seznámil s jeho sestrou Sonoko, a brzy přesvědčil sám sebe, že se do ní zamiloval. Krátce na to však Kóčan nastoupil na vysokou školu a na pozadí příběhu se začala odehrávat válka. Vypravěč se díky svému chabému zdraví vyhnul naverbování a jeho vztah se Sonoko přešel v romantický. I přesto si ale hlavní hrdina nedokázal představit Sonoko, nebo jakoukoli jinou ženu, jako objekt své sexuální touhy. To ale nedokázal ani s muži. Alespoň ne těmi, kteří nebyli mučeni nebo nějak vážně raněni. Pro vypravěče to bylo velice frustrující a začal pochybovat o svých citech, stále se však držel naděje, že když Sonoko políbí, všechno bude, jak má být – normální. Kvůli válce byl Kóčan spolu se svými spolužáky mobilizován do námořní zbrojovky a nemohl se tedy se Sonoko stýkat tak často. Odloučení od Sonoko jej ale naplňovalo dočasným pocitem normálnosti, protože se nemusel snažit před ní něco předstírat a neustále přemýšlet nad tím, co cítil. Když dostal po dlouhé době svou propustku na dovolenou, hned po příjezdu domů dostal horečku. Doma se setkal se svou sestřenicí Čieko, kterou již dlouho neviděl. Stále ještě ležící v posteli s horečkou od ní dostal svůj první polibek. K jeho zklamání ale necítil žádné vzrušení, jak očekával. Na místě se rozhodl, že musí políbit Sonoko.

Když k tomuto velkému momentu však nakonec došlo a hlavní hrdina Sonoko opravdu políbil, necítil vůbec nic. Místo pocitu normálnosti jej popadla panika a potřeba od Sonoko utéct. Sonoko však na druhou stranu byla velice šťastná a při další návštěvě vypravěče očekávala, že ji požádá o ruku. Kóčan se rozhodl, že Sonoko už nemiluje a začal zpochybňovat, jestli ji vůbec někdy opravdu miloval. Když se jej pak v dopise Kusano, bratr Sonoko, zeptal, jestli by měla jeho sestra brzy očekávat nabídku ke sňatku, vypravěč slušně odmítl a jeho vztah se Sonoko tak skončil. Ukončení jejich vztahu ve vypravěči z části vyvolalo pocit úlevy, zároveň ale stále váhal, zda Sonoko přeci jen stále nemiluje.

Kóčan se však stále nechtěl vzdát naděje na to, opravdu být tím, co společnost považuje za normální. Když mu jeho přítel sdělil své zkušenosti z nevěstinců, rozhodl se jeden také navštívit. Ani tam ho však nepotkal žádný úspěch a začínal být agresivní vůči sám sobě, protože nedokázal pochopit, proč není schopen cítit jakoukoli přitažlivost k ženám. Znovu se utvrdil v tom, že jeho jedinou sexuální touhou jsou muži, kteří byli krutě mučeni.

Po nějakém čase se hlavní hrdina náhodou znovu setkal se Sonoko, která už byla vdaná. Opět začal pochybovat o svých pocitech vůči ní a namlouval si, že Sonoko přece jen miloval, i když se mu ulevilo, že si ji nemusel vzít. Chtěl, aby se se Sonoko znovu začali vídat.

Nějakou dobu se spolu scházeli a hlavní hrdina čtenáři sděluje, že přece jen něco k Sonoko cítí, že se s ní cítí bezpečně. A přesto nepocíťoval žádnou žárlivost vůči jejímu manželovi.

Při jejich poslední schůzce náhodou zavítali do tanečního sálu, ke kterému je přivedla hlasitá hudba, která byla slyšet až ven. Počasí bylo ovšem tak horké, že ani jednomu z nich se nechtělo tančit. Oba dva jen seděli u stolu a pozorovali tančící lidi. Kóčan si všiml skupinky, která seděla kousek od parketu. Jeden z mužů si svlékl svou košili a hlavní hrdina byl fascinován pohledem na jeho polonahé tělo. Začal si jej představovat svázaného a pobodaného, smočeného krví. Sonoko jej brzy vytrhla z jeho představivosti a oba spolu místo opustili. Kóčan se opět na místě rozhodl, že Sonoko nikdy nemiloval.

3 Rozbory děl

3.1 Rozbor motivu masky v díle *Ningen šikkaku*

Hlavní hrdina díla *Ningen šikkaku*, Józó, používá pro své maskování před ostatními pojem klaunství nebo šaškárna²⁹. Jeho hlavním důvodem k předstírání jsou obavy z pocitu odcizení, a proto se, i přes jeho nepochopení lidí, snaží do lidské společnosti zapadnout.

*„Jediné, co cítím, jsou návaly obav a hrůzy z pomyšlení, že jsem jediný, kdo se zcela liší od ostatních.“*³⁰

Ke svému nepochopení lidských bytostí se Józó, jakožto hlavní vypravěč, vyjadřuje v knize mnohokrát. Dokonce je pro něj těžké sebe samotného jako lidskou bytost vidět. Vyjadřuje se o lidech jako o oddělené skupině, které on není součástí.

*„To, čemu říkají lidské žití, je pro mne velká neznámá.“*³¹

Už od malička si uvědomoval, že nerozumí tomu, proč se lidé chovají tak, jak se chovají, a proč říkají to, co říkají. Jako příklad uvedl koncept hladu a položil otázku, proč se lidé v jeho rodině pravidelně scházejí u stolu, aby se mlčky najedli, a to ať už jsou, nebo nejsou hladoví. Ve snaze zapadnout však Józó vždy mlčky přijal jídlo, které mu bylo podáno, a tvrdil, že měl hlad, i když jej neměl.³²

Své předstírání chápal jako prostředek k tomu, aby se mu dostalo lásky a přízně od ostatních. Jednalo se o jeho snahu napodobit ostatní na základě jeho pozorování a dedukce.

*„Tady jsem vymyslel šaška. Z mé strany to byl poslední pokus získat si přízeň lidí.“*³³

Zároveň vnímal lidi jako jemu nadřazené a bál se jich.

*„Vždycky jsem se chvěl strachem tváří v tvář lidem a nemaje špetku sebedůvěry ve své člověčí schopnosti, ve vlastní slova a činy, schovával jsem svá muka v malé krabičce v nitru, přepečlivě jsem skrýval vlastní melancholii a nervozitu a předstíraje nevázané veselí, dosáhl jsem postupem doby dokonalosti jako bláznivý šašek.“*³⁴

Z Józóova vyprávění lze tedy pochopit, že dokud se mohl schovat za masku šaška, kterou všechny kolem sebe bavil, byl schopen do určité míry dosáhnout pocitu uspokojení. A to

²⁹ V japonském originále Dazai používá pojem *dóke* (道化, „šaškování“).

³⁰ „All I feel are the assaults of apprehension and terror at the thought that I am the only one who is entirely unlike the rest.“ DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. New Directions, 1958. ISBN 978-0-8112-0481-1. s. 26.

³¹ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*. s. 11.

³² DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. s. 23-24.

³³ DAZAI, Osamu. *Odepsaný*. s. 14-15.

³⁴ Tamtéž, s. 16.

i přestože už od mala pocíval odcizení od ostatních, a to jak od vrstevníků, tak od své vlastní rodiny a příbuzných.

„Říkal jsem si: „Dokud je dokážu rozesmát, a je jedno jak, bude to v pořádku. Pokud se mi to povede, lidským bytostem asi nebude příliš vadit, když zůstanu mimo jejich život. Jediné, čeho se musím vyvarovat, je stát se v jejich očích urážlivým: Budu ničím, větrem, oblohou.“³⁵

Výsledkem této neustálé snahy vyhovět všem kolem sebe, která Józóovi umožňovala v životě nějakým způsobem existovat pospolu s lidskými bytostmi, kterých se nepovažoval být součástí, však bylo také to, že Józó neměl prostor formovat si svou vlastní osobnost. Následkem neustálého přizpůsobování se všem ostatním byla jeho neschopnost projevit svůj vlastní názor.

„Kdykoli se mě někdo zeptal, co bych chtěl, nejdřív ze všeho jsem odpověděl: „Nic.“ Hlavou mi proběhla myšlenka, že je to úplně jedno, že mě nic neudělá šťastným. Zároveň jsem byl však vrozeně neschopen odmítnout cokoli, co mi někdo jiný nabídl, bez ohledu na to, jak málo se mi to líbilo. Když se mi něco hnusilo, nedokázal jsem ze sebe dostat slova: „Nelíbí se mi to.“³⁶

Kromě toho byl Józó také přesvědčen, že lidem nelze důvěřovat. Jako příklad uvedl příhodu z dětství, kdy přijela do jeho města významná osobnost politické strany jejíž členem byl jeho otec. Ten pronášel úvodní slovo na veřejném projevu této osobnosti. Józó si pamatoval, že slyšel přítomné otcovy přátele, jak si o jeho projevu povídali a kritizovali jej. Poté, co se k nim však jeho otec přidal, nemohli si jeho projev vynachválit.³⁷ Tento incident se stal pro Józóa, tehdy jen malé dítě, jedním z důvodů pro jeho nedůvěru k lidem. Věřil, že lidé žijí v cyklu neustálého vzájemného klamání, a nakonec si sám nebyl jistý, čemu nebo komu mohl věřit. To později vedlo i k jeho zamlčení sexuálního zneužívání, kterého se na něm dopouštěly služebné jeho rodiny.³⁸

„Je až příliš zřejmé, že zvýhodňování nevyhnutelně existuje: bylo by zbytečné stěžovat si u lidí. Proto jsem se o pravdě nezmínil. Cítil jsem, že mi nezbyvá než snášet, co mi přijde do cesty, a dále si hrát na šaška.“³⁹

Před nástupem na střední školu se Józó přestěhoval ke svým vzdáleným příbuzným, aby měl blíže ke škole, kterou pro něj otec vybral. V této době své předstírání ovládal natolik, že se

³⁵ DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. s. 28-29.

³⁶ Tamtéž, s. 30.

³⁷ Tamtéž, s. 36.

³⁸ Tamtéž, s. 38.

³⁹ Tamtéž, s. 35-36.

při něm ani nemusel tolik snažit. Stalo se pro něj naprosto přirozeným. Problém však nastal, když ve škole jeden z jeho spolužáků začal vidět skrze jeho divadlo.

„Zrovna když jsem začal trochu polevovat v ostražitosti a byl jsem si docela jistý, že se mi už zcela podařilo utajit svou pravou tvář, dostal jsem zcela nečekaně miz do zad.“⁴⁰

Józó popsal incident, kdy ze sebe při hodině tělocviku opět udělal šaška s cílem všechny rozesmát. Jeden z jeho spolužáků, Takeiči, jej však prohlédl. Józó začal být paranoidní a bál se, že Takeiči začne po celé škole šířit, že Józó všechny jen obelhává. Ve stavu paniky se snažil přijít na způsob, jak situaci napravit. V tomto momentu bylo na Józóových myšlenkách zřetelné, jak moc pro něj jeho přetvářka, kterou se snažil si před ostatními udržet, znamenala.

„Přemýšlel jsem, co mám dělat: Hodiny strávené s ním bych věnoval tomu, abych ho přesvědčil, že mé výstřelky nejsou „záměrné“, ale opravdové; pokud by se vše dařilo, chtěl bych se stát jeho nerozlučným přítelem, ale pokud by se toto jevilo jako naprosto nemožné, nezbývalo by mi nic jiného než se modlit za jeho smrt.“⁴¹

Józó pak ještě dodal, že za celý svůj život ještě nikomu smrt nepřál, což ještě více nasvědčuje tomu, co pro něj znamenalo zachování si jeho uměle vytvořené osobnosti. Nic, čeho se tak obával, se však nestalo a s Takeičim se mu nakonec opravdu podařilo se spřátelit. I když z Józóovy strany se možná, spíše než o přátelství, jednalo o strategii, jak si uchovat své tajemství.

Na vysoké škole se Józó snažil lidem vyhýbat, jelikož se mu přetvářovat se a hrát šaška nechtělo. Přestěhoval se mimo kolejje, protože se mu sžívání s ostatními lidmi až hnusilo a studium nebral vážně, takže do hodin chodil víceméně s nezájmem. Tak tomu bylo do doby, než se seznámil s Horikim, který s ním navštěvoval hodiny výtvarného umění. Možným důvodem, proč právě Horikiho přítomnost zvládl Józó tolerovat, i napříč jeho odporu k lidem bylo, že si podle něj byli podobní. Podle Józóa se i Horiki lišil od ostatních lidských bytostí, avšak na rozdíl od Józóa si Horiki nebyl svého předstírání vědom.

„Zároveň byl mezi námi zásadní rozdíl: jednal, aniž by si byl vědom své fraškovitosti, nebo, chcete-li, aniž by si uvědomoval bídu této fraškovitosti.“⁴²

⁴⁰ DAZAI, Osamu. *No Longer Human* . s. 43.

⁴¹ Tamtéž, s. 45.

⁴² „At the same time there was a basic difference in us: he operated without being conscious of his farcicality or, for that matter, without giving any recognition to the misery of that farcicality.“ DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. s. 60.

Horiki si tedy před ostatními také hrál na někoho, kým nebyl, avšak buďto si to sám neuvědomoval, anebo si, alespoň podle Józóa, nebyl vědom toho, o jak ubohou přetvářku se jednalo. Z tohoto lze vyvodit, že hlavní hrdina cítil, že ani Horiki, který měl v jeho očích podobné předpoklady člověka vyčleněného ze společnosti, mu nebude schopen porozumět. Možná právě proto jej Józó neviděl jako opravdového přítele.

„Pohrdal jsem jím jako člověkem, který se hodí jen pro pobavení, člověkem, s nímž se stýkám jen za tímto účelem. Někdy jsem se dokonce za naše přátelství styděl.“⁴³

I přes tato slova se však Horiki ukázal být pro hlavního hrdinu užitečným. Jelikož se v jeho přítomnosti nemusel starat o nepříjemné situace, jako například vyplňování trapného ticha v konverzaci, se Józó cítil, jako by na sebe roli šaška přebral právě Horiki a on sám tak nemusel být vůči ostatním lidem přílišně ostražitý. Byl to také Horiki, kdo hlavního hrdinu přivedl k alkoholu a prostitutkám, které pak pro Józóa představovaly útěchu a únik před jeho strachem z lidských bytostí.⁴⁴

Kromě toho však jednou Horiki s sebou vzal Józóa na tajnou komunistickou schůzku, kterých se poté účastnil Józó sám bez společnosti svého přítele. Tato skupina lidí pro něj totiž představovala další publikum, před kterým mohl hrát šaška, což jej těšilo.

„Tito lidé si možná mysleli, že jsem stejně prostý jako oni – optimistický, veselý soudruh, ale jestli si mysleli něco takového, pak jsem je naprosto klamal. Nebyl jsem jejich soudruh. Přesto jsem se účastnil každé schůzky a předváděl jim svůj plný repertoár frašek.“⁴⁵

Nakonec Józó komunistickou skupinu opustil a začalo se u něj projevovat postupné zhoršování jeho psychického zdraví – poprvé pomýšlel nad sebevraždou. V tomto období se o něj začínaly více zajímat tři ženy, a i když on sám to vnímal spíše jako přítěž, projevovala se zde jeho neschopnost vyjádřit svůj vlastní názor a přímo je odmítnout. To opět souviselo s jeho pocitem povinnosti vyhovět všem kolem sebe. Místo toho se těmto ženám snažil vyhýbat. Jedna z nich, hosteska Cuneko, se kterou se seznámil při návštěvě kavárny, kde pracovala, však pro něj byla něčím výjimečná. Józó totiž cítil, že s ní mohl být sám sebou a nemusel se před ní nijak přetvařovat.

⁴³ „I despised him as one fit only for amusement, a man with whom I associated for that whole purpose. At times I even felt ashamed of our friendship.“ DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. s. 60.

⁴⁴ Tamtéž, s. 62-63.

⁴⁵ „These people perhaps fancied that I was just as simple as they-an optimistic, laughter-loving comrade – but if such was their view, I was deceiving them completely. I was not their comrade. Yet I attended every single meeting and performed for them my full repertory of farce.“ Tamtéž, s. 66-67.

„Nijak mě nezastrašovala a já necítil žádnou povinnost předvádět ji své klaunské kousky. Mlčky jsem popíjel a neobtěžoval jsem se skrývat mlčenlivost a skličenosť, které byly mou pravou povahou.“⁴⁶

Józó strávil s Cuneko noc během které se poprvé ve svém životě cítil šťastný a osvobozený od svého předstírání. Bohužel tento pocit netrval dlouho a druhý den se pro něj vše vrátilo zpět do starých kolejí.

„Vydrželo to však jen jednu noc. Ráno, když jsem se probudil a vstal z postele, byl jsem už zase tím povrchním pozérským klaunem.“⁴⁷

Po této noci se už Józó s Cuneko nechtěl vidět. Pravděpodobně kvůli tomu, že pocit štěstí, který v něm Cuneko vyvolala, jej děsil. Je možné, že v této fázi svého života si již nedokázal představit být sám sebou a maska, kterou si před lidmi nasazoval, pro něj představovala brnění, díky kterému mohl žít v lidské společnosti, které se tak bál. Kavárně, kde Cuneko pracovala, se úspěšně vyhýbal něco přes měsíc, a to až do dne, kdy se rozhodl tam zavítat s Horikim. Den poté, co se Józó s Cuneko opět setkali, se spolu pokusili o sebevraždu. Cuneko zemřela, ale Józó přežil a byl odveden k výslechu na policii. Zde, aby se vyhnul nějakému většímu trestu, předstíral, že vykašlává krev. Vyšetřovatel, který byl pověřen jeho výslechem však jeho úmysl hned odhalil. To se pro Józóa stalo druhým momentem v životě, kdy někdo prohlédl jeho divadlo, a proto se cítil ostudně.

„Ještě teď se při té vzpomínce cítím tak trapně, že nemůžu klidně sedět. Jsem si jistý, že to bylo horší, než když mne na střední škole ten hloupý Takeiči poplácal po zádech a řekl: „Udělal jsi to schválně.“ A já se cítil, jako by se pode mnou otevřelo peklo. To byly dvě velké katastrofy v mém celoživotním divadle.“⁴⁸

Stud, který Józó v obou těchto situacích cítil je ukazatelem toho, že zachovat si určitou tvář před ostatními a nedat najevo své opravdové pocity pro něj bylo opravdu důležité, ale zároveň se za své šaškárny styděl nebo si alespoň uvědomoval jejich ubohost.

Po tomto incidentu byl Józó vyloučen ze školy a nějakou dobu bydlel u rodinného přítele. Ten spravoval všechny jeho finance, protože by je jinak Józó všechny utratil za alkohol. Hlavní hrdina tak neměl důvod vycházet ven nebo se stýkat s lidmi a po tuto dobu nemusel nic

⁴⁶ DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. s. 78.

⁴⁷ „But it lasted only one night. In the morning, when I woke and got out of bed, I was again the shallow poseur of a clown.“ Tamtéž, s. 81.

⁴⁸ „Even now the recollection makes me feel so embarrassed I can't sit still. It was worse, I am sure, even than when in high school I was plummeted into hell by that stupid Takeichi tapping me on the back and saying, "You did it on purpose." Those were the two great disasters in a lifetime of acting.“ Tamtéž, s. 93.

předstírat, nebo si na někoho hrát. Jeho finanční závislost na rodině a pomyslné vězení, které pro něj představoval jeho vlastní pokoj však přispívaly ke zhoršování jeho psychického stavu a Józó se proto rozhodl utéct.

Pro pomoc se obrátil k Horikimu, u kterého se náhodou setkal se Šizuko. Ta byla schopná Józóovi pomoci najít zaměstnání jakožto ilustrátor dětských komiksů. Nějakou dobu pak Józó u Šizuko také bydlel. Přes den hlídal její malou dceru, Šigeko, a po nocích chodil utrácet své vydělané peníze za alkohol. Jeho strach z lidí neustával, avšak dostal se do komplikované situace. Předstírání, se kterým začal, aby se mu dostalo lásky od ostatních, sice fungovalo – lidé kolem něj jej měli rádi, ale čím více jej lidé měli rádi, tím více se jich hrozil.

„... ale bylo pro mě nesmírně těžké vysvětlit Šigeko, jak moc jsem se jich všech bál a jak jsem byl prokletý tou nešťastnou podivností, že čím víc jsem se lidí bál, tím víc mě měli rádi, a čím víc mě měli rádi, tím víc jsem se jich bál, což mě nakonec donutilo od všech utéct.“⁴⁹

Tento strach by mohl být způsoben ve skutečnosti neexistujícími očekáváními, které na sebe kladl Józó sám, aby lidi kolem sebe nezklamal, nebo aby nenarušil jejich představu o něm. Podle něj jej totiž lidé měli rádi jen proto, že je oklamal svým divadlem.⁵⁰

Chvíli poté, co utekl od Šizuko a její dcery, se Józó oženil a poprvé v životě začal přemýšlet nad tím, že by se i z něj mohla stát lidská bytost. Tato myšlenka jej však opustila po jediném rozhovoru s Horikim po kterém se domníval, že samotný Horiki jej jako lidskou bytost neviděl a přátelil se s ním jen, aby ho mohl využívat.

„Tato myšlenka mě pochopitelně příliš nepotěšila, ale po chvíli jsem si uvědomil, že se dalo očekávat, že se na mě Horiki takto dívá; že už od dětství jsem se zdál postrádat kvality lidské bytosti...“⁵¹

Poslední Józóova zmínka o jeho předstírání přišla poté, co jeho žena byla znásilněna. Zdálo se mu, že před ním začala být odtažitá a ostražitá. Pokusil se jí svým klaunským divadlem rozesmát, ale jeho snaha vyšla vniveč.

⁴⁹ „... but it was extremely difficult for me to explain to Shigeko how much I feared them all, and how I was cursed by the unhappy peculiarity that the more I feared people the more I was liked, and the more I was liked the more I feared them – a process which eventually compelled me to run away from everybody.“ DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. s. 117.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ „This thought naturally did not make me very happy, but I realized after a moment that it was entirely to be expected that Horiki should take this view of me; that from long ago, even as a child, I seemed to lack the qualifications of a human being...“ Tamtéž, s. 144.

„Bez ohledu na to, jak moc jsem se ji snažil rozesmát, bez ohledu na to, jak moc jsem hrál klauna, byla stále nervózní a vystrašená.“⁵²

Dalo by se říct, že po tomto Józóova snaha zapadnout do společnosti za pomoci jeho masky ustala. Ve snaze skončit se svou závislostí na alkoholu se stal závislým na morfiu, které mu dodávalo falešný pocit spokojenosti. Ten však opět nevydržel a netrvalo dlouho, a Józó se znovu neúspěšně pokusil o sebevraždu. Pot tomto incidentu nastoupil do psychiatrické léčebny. Tímto se ve svých vlastních očích stal úplným vyvržencem společnosti a přišel o veškeré kvality člověka.⁵³

Podle Józóa samotného se mu ani s jeho maskou mezi lidi nikdy nepodařilo zapadnout. Považoval se za odepsaného již od svého dětství a tvrdil, že lidem a jejich chování nikdy nerozuměl. Z pohledu lidí, kteří jej znali, jako například majitelka baru, který Józó často navštěvoval, tomu však bylo naopak. I když jej mnohokrát viděla opilého a jednu dobu se o něj i starala, jelikož neměl, na koho jiného se obrátit, měla o něm dobré mínění.

„Józó, kterého jsme znali, byl tak pohodový a zábavný, a kdyby jen nepil – ne, i když pil – byl to hodný kluk, andělek.“⁵⁴

I když se tak on sám necítil, možná tedy právě díky jeho masce jej ostatní vnímali jako dobrého člověka.

3.2 Rozbor motivu masky v díle *Kamen no kokuhaku*

Hlavní hrdina díla *Kamen no kokuhaku*, Kóčan, používá označení maska nebo maškaráda v situacích, kdy předstírá být někým jiným, aby zapadl nejen do kolektivu, ale i do své rodiny. Od malička na sobě pozoruje odlišnosti od ostatních a pociťuje, že je jiný než ostatní chlapi. Svou odlišnost si uvědomuje již ve velmi útlém věku.

Spouštěčem tohoto pocitu by mohla být příhoda z dětství, kdy se oblékl do kimona své matky a nalíčil se ve snaze napodobit Tenkacu, kouzelnici, která jej uchvátila a které se chtěl podobat. Nadšeně se běžel ukázat své matce, babičce a hostům kteří zrovna přišli na návštěvu. Nikdo z nich však jeho radost nesdílel. Naopak jeho matka se mu ani nechtěla podívat do očí. Když později zmiňuje, jak jej služebná z kimona svlékala, sám označuje oděv jako „nestydatý

⁵² DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. s. 151.

⁵³ Tamtéž, s. 167.

⁵⁴ „*The Yozo we knew was so easy-going and amusing, and if only he hadn't drunk – no, even though he did drink – he was a good boy, an angel.*“ Tamtéž, s. 177.

převlek“.⁵⁵ V návaznosti na to pociťuje také určité výčitky, které pravděpodobně souvisejí s reakcí jeho matky, která v něm zanechala pocit studu. V této době však Kóčan ještě zřejmě necítil, že je zapotřebí své pravé já potlačovat úplně.

Samotná první zmínka přímo o masce se však v knize vyskytuje až později. Ani když se ocitl mimo domov a v nepřítomnosti babičky a rodičů, o kterých by se dalo říci, že jeho pocit nenormálnosti posilňovali, nebyl schopen být sám sebou.

„... *A v tomto domě se ode mě mlčky vyžadovalo, abych se choval jako chlapec. Zdráhavá maškaráda začala.*“⁵⁶

Jelikož babička Kóčanovi zakazovala jako malému dítěti stýkat se s chlapci, vyrůstal převážně v ženské společnosti. Osvojil si také typicky ženské zájmy jako například hraní si s panenkami. Nelze tvrdit s naprostou jistotou, zda tomu tak bylo vlivem striktní výchovy jeho babičky, ale i to jej utvrzovalo v jeho odlišnosti a vzbouzelo v něm nutnost se izolovat. Jeho předstírání tak nemuselo být jen snahou zapadnout, ale také mohlo být výsledkem zvráceného smyslu pro povinnost (jak ji sám Kóčan nazýval), kterou cítil vůči ostatním.⁵⁷

„*Někdy v té době jsem začal matně chápat princip toho, že to, co lidé považovali za mé pozérství, bylo ve skutečnosti vyjádřením mé potřeby prosadit svou pravou povahu, a že právě to, co lidé považovali za mé pravé já, byla maškaráda.*“⁵⁸

Lidé kolem něj si tedy chybně vykládají jeho přirozené chování jako předstírání a předstírání naopak jako jeho „pravé“ já, i když tomu je ve skutečnosti naopak.

Již ve svém dětství začíná být Kóčan fascinován smrtí. A to konkrétně trýznivou smrtí mladých mužských hrdinů, kterou viděl vyobrazenou v obrázkových knihách nebo pohádkách. „I když jsem jako dítě četl všechny pohádky, které mi přišly pod ruku, nikdy jsem neměl rád princezny. Měl jsem rád jen prince. O to více se mi líbili princové zavraždění nebo princové odsouzení k smrti. Zcela jsem si zamiloval každého mladíka, který byl zabit.“⁵⁹

⁵⁵ V japonském originále Mišima používá pojem *furačina kasó* (不埒な仮装, „nestydatý převlek“).

Výraz „nestydatý převlek“ je překladem Kláry Macúchové. MIŠIMA, Jukio. *Zpověď masky*. V Praze: Rubato, 2019. Próza (Rubato). ISBN 978-80-87705-76-6. s. 26.

⁵⁶ MISHIMA, Yukio. *Confessions of a Mask*. 011. Penguin Random House UK, 2017. ISBN 978-0-241-30119-7. s. 20.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ „*At about this time I was beginning to understand vaguely the mechanism of the fact that what people regarded as a pose on my part was actually an expression of my need to assert my true nature, and that it was precisely what people regarded as my true self which was a masquerade.*“ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž, s. 15.

Tato fascinace u něj začala, když mu byly pouhé čtyři roky. V této době tak pravděpodobně nelze hovořit o sexuální přitažlivosti, ale spíše o nějakém uchvácení. Nelákala jej však pouze představa zavražděných mladíků, ale také smrt jeho samotného. O tom se také zmínil již v dětství, když si se svými sestřenicemi hráli na válku a on předstíral, že byl postřelen.

„Prožíval jsem nevýslovnou rozkoš z toho, že jsem byl postřelen a že jsem byl na pokraji smrti.“⁶⁰

Později si však začal uvědomovat, že se mu líbí představa mučeného nebo zavražděného mužského těla. Nakonec u něj tato představa přerostla v sexuální touhu. Konkrétním spouštěčem tohoto byl obraz svatého Šebestiána, jehož autorem je Guido Reni. Při pohledu na tento obraz došlo také ke Kóčanově první ejakulaci.

„Krvavé scény soubojů na titulních stranách časopisů s dobrodružnými příběhy, které jsem si potají půjčoval od studentského vychovatele, obrázky mladých samurajů, kteří si rozřezávají břicha, nebo vojáků zasažených kulkami, kteří zatínají zuby a krev jim kape z rukou, jež svírají prsa oděná v khaki, fotografie svalnatých sumó zápasníků třetí třídy, kteří ještě příliš neztloustli – při pohledu na takové věci hračka⁶¹ okamžitě zvedala svou zvědavou hlavu.“⁶²

Pohled na zmíněné drsné obrázky jej vzrušoval natolik, že se při pohledu na ně oddával masturbaci. Při tom jím ale zmítal pocit extrémního ponížení.

„Příležitostně se moje ponížení a netrpělivost zhoršily natolik, že jsem si dokonce myslel, že chci tu hračku zničit.“⁶³

U hlavního hrdiny nelze mluvit přímo o nepřitažlivosti k ženám. Jevil o ně zájem a v určité se mu nijak neprotivily. Jen nebyl schopen je vidět jako objekt svých sexuálních tužeb. Stejným způsobem ale necítil přitažlivost ani k mužům. Kóčan pociťoval touhy pouze k mučeným a zakrváceným mužským tělům. To je pro něj jedním z hlavních důvodů, proč se cítí být od ostatních tak odlišný. Odcizení pociťoval už od malička. Jeho psychický vývoj a způsob uvažování nad věcmi se zdá být jiný než u ostatních lidí již od začátku díla.

⁶⁰ MISHIMA, Yukio. *Confessions of a Mask*. s. 20.

⁶¹ Hračka, kterou zde hlavní hrdina zmiňuje, odkazuje k jeho přirození.

⁶² „Gory dueling scenes on the frontispieces of adventure-story magazines, which I borrowed in secret from the student houseboy; pictures of young samurai cutting open their bellies, or of soldiers struck by bullets, clenching their teeth and dripping blood from between hands that clutched at khaki-clad breasts; photographs of hard-muscled sumo wrestlers, of the third rank and not yet grown too fat – at the sight of such things the toy would promptly lift its inquisitive head.“ Tamtéž, s. 25-26.

⁶³ „Occasionally my humiliation and impatience became so aggravated that I even thought I wanted to destroy the toy.“ Tamtéž, s. 25.

A skutečnost, že na rozdíl od jeho vrstevníků v něm ženy nevzbuzovaly žádné sexuální touhy v něm tento pocit ještě prohlubuje. Cítí se, že je oproti svým přátelům nezkušený, a rozhodne se před nimi nasadit svou masku.

*„Cítil jsem nutkání začít žít. Žít svůj skutečný život? I kdyby to měla být pouhá přetvářka a vůbec ne můj život, přesto nadešel čas, kdy musím začít, kdy musím táhnout své těžké nohy vpřed.“*⁶⁴

Věří, že život je jevištěm: *„Už koncem dětství jsem byl pevně přesvědčen, že je to tak a že mám na jevišti hrát svou roli, aniž bych kdy odhalil své pravé já.“*⁶⁵

Zároveň ale připouští, že naivně věřil tomu, že nikdo nikdy neuvidí pravou tvář herce. I přesto si však klade hlavní hrdina otázku: *„...proč je špatné, abych zůstal takový, jaký jsem teď?“*⁶⁶

Potýká se s určitým vnitřním rozporem, kdy považuje své brutální představy a sexuální touhy za ostudné, stejně tak jako jeho „zlozvyk“ tedy masturbaci nad nimi. To občas označuje i za hřích. Přijde mu také, že ačkoli je hodně vyspělý, oproti svým vrstevníkům nemá dostatek zkušeností, jelikož nepocituje fyzickou přitažlivost k ženám a možná proto svým přátelům v tomto často nerozumí. Svou masku v této situaci vytváří na základě kopírování chování ostatních a úspěšně tak do kolektivu zapadá. Zároveň však podle něj tento proces vyžaduje jistou míru sebeuvědomění, kterého ne každý nabude v tak mladém věku jako on sám.

*„...mohli být svými skutečnými já, zatímco já jsem měl hrát roli, což si vyžadovalo značné znalosti a studium. Nebyla to tedy moje vyspělost, ale pocit neklidu, nejistoty, který mě nutil získat kontrolu nad svým vědomím.“*⁶⁷

Jelikož byl zásluhou své masky, kterou si byl schopen vytvořit i díky svému sebeuvědomění, Kóčan schopen jednoduše zapadnout, občas se potýkal s pocitem nadřazenosti. Byl tak nadšený ze svého úspěchu, že mu někdy připadalo, jako by byl krok před všemi

⁶⁴ „I was feeling the urge to begin living. To begin living my true life? Even if it was to be pure masquerade and not my life at all, still the time had come when I must make a start, must drag my heavy feet forward.“ MISHIMA, Yukio. *Confessions of a Mask*. s. 67.

⁶⁵ Tamtéž, s. 68.

⁶⁶ Tamtéž, s. 67.

⁶⁷ „...they could be their natural selves, whereas I was to play a part, a fact that would require considerable understanding and study. So it was not my maturity but my sense of uneasiness, my uncertainty, that was forcing me to gain control over my consciousness.“ Tamtéž, s. 70.

ostatními. Tento pocit však většinou krátce na to vystřídala myšlenka, že je lidskou bytostí stejně tak jako všichni ostatní.⁶⁸

V období dospívání začíná na své masce hlavní hrdina pracovat ještě více. Možná proto, že v tomto období většina mladých chlapců pomýšlí převážně na ženy a sex. Napodobovat jejich chování a řeč se tak stává pro Kóčana, kterého ženy stále fyzicky nepřitahují a který stále bojuje se svou vlastní identitou, o něco těžším. Nebylo to však tak, že by jej sex se ženami nezajímal, spíše šlo ale o to, že jej zajímal více ze stránky vědomostní. Snažil se ale přesvědčit o opaku a chtěl sám sebe oklamat, že se jednalo o čistou touhu.

„...musel jsem důkladně zamaskovat své pravé já. Podvědomý pocit viny vyplývající z tohoto falešného předstírání zarputile trval na tom, abych hrál vědomou a falešnou roli.“⁶⁹

Kóčan v této době tedy využíval svou masku v situacích souvisejících se sexuálními touhami. Ty své se v sobě snažil potlačit, jelikož mu přišly ostudné, a naopak se snažil namluvit si, že pociťuje touhu po fyzickém kontaktu se ženou. Chtěl nějakou ženu políbit.

„...ačkoli jsem ve skutečnosti nepociťoval k těm rtům ani touhu, ani žádné jiné emoce, přesto jsem se zoufale snažil sám sebe přesvědčit, že po nich toužím. Zkrátka jsem za primární touhu považoval něco, co ve skutečnosti bylo jen iracionální a sekundární touhou chtít věřit, že po nich toužím.“⁷⁰

Vztah hlavního hrdiny k ženám se však značně lišil od jeho vztahu k mužům. Vzpomíná na svého spolužáka ze střední školy, Ómiho, který byl zároveň jeho prvním spojením se ženami a první láskou. Hlavní hrdina se do Ómiho zamiloval, avšak poté, co jej poprvé viděl při hodině tělocviku jen v tílku, a všiml si, jak vyspěle jeho tělo vypadá oproti tomu Kóčanovu, popadla jej žárlivost. Chtěl sám být jako Ómi, a na místě se rozhodl, že jej milovat přestal.

„Byla to žárlivost. Byla to žárlivost dost silná na to, abych se dobrovolně zřekl své lásky k Ómimu.“⁷¹

Později však Kóčan opět změnil názor a tvrdil, že Ómiho přece jen miloval.

„Tak jsem si konečně přiznal, že se nikdy nemohu stát Ómim a že po dalším uvažování byla moje touha být jako Ómi ve skutečnosti láskou k němu.“⁷²

⁶⁸ MISHIMA, Yukio. *Confessions of a Mask*. s. 71.

⁶⁹ Tamtéž, s. 77.

⁷⁰ „... although I actually experienced neither desire nor any other emotion in regard to those lips, I nevertheless tried desperately to convince myself that I did desire them. In short, I was mistaking as primary desire something that actually was only the irrational and secondary desire of wanting to believe I desired them.“ Tamtéž, s. 79-80.

⁷¹ Tamtéž, s. 53.

⁷² Tamtéž, s. 81.

Tohle není naposledy, co se objevuje nerozhodnost hlavního hrdiny vůči tomu, jestli někoho opravdu miluje. V této době se však, ve snaze udržet si svou maskou jak před ostatními, tak i sám před sebou, začíná soustředit na starší sestru svého přítele Nukady. Snažil se představit si, jak ji objímá a přemýšlel nad tím, že by ji chtěl políbit. Nakonec si však uvědomoval, že v něm tyto představy žádné touhy nevyvolávají. Přesvědčoval ale sám sebe, že ji miloval. Odehrával se v něm vnitřní spor mezi jeho opravdovým já a jeho osobností pracně vytvořenou na základě studování chování lidí kolem něj.

„Ta realistická část mé mysli vycítila ve věčných protestech, jimiž jsem sám sebe přesvědčoval, že ji miluji, umělost a bránila se této jízlivé únavě.“⁷³

I přes to, že byl tento boj pro něj psychicky velice vyčerpávající, zůstal své roli pevně oddaný.

Na vysoké škole se Kóčan seznámil se Sonoko, mladší sestrou svého přítele Kusana. Tvrdil, že to, co k ní cítil bylo něco naprosto odlišného od pouhých povrchních citů, které tehdy choval k Nukadově starší sestře. Zároveň však popisoval jistý smutek, který v něm pohled na Sonoko vyvolával.

„Nikdy předtím mým srdcem neotřásl, a to na první pohled, tak hluboký a nevysvětlitelný smutek, navíc smutek, který nebyl součástí mé maškarády.“⁷⁴

Předpokládal, že byl tento smutek důsledkem pocitu viny. Avšak nechápal, proč jej cítil.

„Uvědomoval jsem si, že je to pocit viny. Ale dopustil jsem se snad hříchu, za který bych se měl kát? I když je to zjevný rozpor, nepředchází snad hříchu jakýsi druh pocitu viny? Byly to výčitky svědomí ze samotného faktu, že existuji? Vzbudil ve mně pohled na ni tento pocit viny? Nebo můj pocit možná nebyl ničím jiným než předtuchou hříchu?“⁷⁵

Je možné, že tento pocit viny, který hlavní hrdina cítil, souvisel s potlačováním jeho pravého já. Možná jej pohled na Sonoko donutil se takhle cítit právě proto, že si sám někde v sobě uvědomoval, že ať už k ní choval jakékoli city, nejednalo se o to samé, co pociťovali k dívkám ostatní chlapci jeho věku. Uvědomoval si, že před Sonoko hrál divadlo, jehož součástí

⁷³ MISHIMA, Yukio. *Confessions of a Mask*. s. 81.

⁷⁴ „My heart had never before been swayed, and at first glance, by such a deep and unexplainable grief, a grief moreover that was no part of my masquerade.“ Tamtéž, s. 96.

⁷⁵ „I was conscious that the feeling was one of remorse. But had I committed a sin for which I should be remorseful? Although a patent contradiction, is there not a sort of remorse that precedes sin? Was it remorse at the very fact that I existed? Had the sight of her called out to me and awakened this remorse? Or was my feeling possibly nothing but a presentiment of sin?“ Tamtéž.

bylo jak jeho chování, tak i věci, které říkal. Kvůli tomuto neustálému předstírání Kóčan postupně ztrácí ponětí o tom, kým vůbec sám je.

„Můj ‚výstup‘ skončil tím, že se stal nedílnou součástí mé povahy, říkal jsem si. Už to není hrani. Mé vědomí, že se přetvařuji za normálního člověka, dokonce zničilo všechno, co jsem původně měl z normálnosti, a skončilo tím, že jsem si znovu a znovu říkal, že ani to není nic jiného než předstírání normálnosti.“⁷⁶

Svůj pocit normálnosti si hlavní hrdina snaží zpátky získat svým odhodláním, že se do Sonoko určitě zamiluje, že ji jednou jistě bude milovat. Při své snaze dosáhnout svého cíle jej však pronásledovaly výčitky svědomí a pocit, že by se měl za něco omluvit.⁷⁷ Přes veškerou jeho snahu se mu však do Sonoko zamilovat nepodařilo. Naopak byl potěšen, když se dozvěděl, že byl společně se svými spolužáky mobilizován do námořní zbrojnice a nemohl se kvůli tomu se Sonoko často vídat.

Poté, co od ní obdrží první milostný dopis, začíná si klást otázky.

„... Je to láska, co cítíš? Pokud ano, tak dobře. Ale máš touhu po ženách? Neklameš sám sebe, když říkáš, že jen vůči ní jsi nikdy neměl ‚chtíč‘? Nesnažíš se před sebou skrýt skutečnost, že jsi ve skutečnosti nikdy neměl ‚chtíč‘ k žádné ženě? Jakým právem proboha používáš slovo ‚chtíč‘? Měl jsi někdy sebemenší touhu vidět nahou ženu? Představil sis někdy Sonoko nahou?“⁷⁸

Je tak zřejmé, že Sonoko jej po fyzické stránce nepřitahovala. Nedá se však popřít, že k ní nějaké city choval. Hlavní hrdina je pravděpodobně takto zmatený, protože si spojuje romantické city s chtíčem. Jelikož ví, že není schopen mít se Sonoko sex, zpochybňuje tak úplně všechno, co k ní kdy cítil. Odmítl se však vzdát a snažil se sám sebe přesvědčit, že jakmile Sonoko políbí, vše se změní a on tímto konečně nabude pocitu normálnosti. Když se však ani po jejich prvním polibku nic nezměnilo a Kóčan stále k Sonoko žádný chtíč nepociťoval, ocitl se v koutě. Chtěl uniknout.⁷⁹ Zdvořile odmítl uzavřít se Sonoko sňatek a jejich vztah tímto skončil.

⁷⁶ MISHIMA, Yukio. *Confessions of a Mask*. s. 102.

⁷⁷ Tamtéž, s. 105.

⁷⁸ „... Is it love you feel? If so, all right. But do you have a desire for women? Aren't you deceiving yourself when you say that it's toward her alone that you have never had a 'lustful desire'? Aren't you trying to hide from yourself the fact that actually you've never had a 'lustful desire' for any woman? What right on earth do you have to use the word 'lustful'? Have you ever had the slightest desire to see a woman naked? Have you ever once imagined Sonoko naked?“ Tamtéž, s. 116.

⁷⁹ Tamtéž, s. 131.

Krátce po jejich rozchodu se Sonoko provdala a Kóčan se vrátil zpět ke snaze přijít na to, kým vlastně je. A i když hlavní hrdina pociťoval z ukončení jejich vztahu úlevu, když se spolu po nějaké době znovu náhodou setkali, hlavou mu opět prolétla myšlenka, zda Sonoko přeci jen nemiloval.

„Jistě nemůže být pravda, že jsem stále zamilovaný do Sonoko, jistě nejsem schopen milovat ženu – ještě předevčírem byla tato přesvědčení mými jedinými věrnými a poslušnými stoupenci, jejichž věností jsem si byl naprosto jistý, a teď se dokonce i oni proti mně vzbouřili.“⁸⁰

Možným vysvětlením, proč se takto cítil by mohlo být, že Sonoko byla dívkou, se kterou se ve svém pokusu o to, být „normální“, dostal nejdále. A i když tento jeho pokus nevyhnutelně selhal, mohl cítit určitou touhu zkusit to znovu, kterou chybně považoval za pocit lásky. Pravděpodobně však sám věděl, že se mýlí.

Hlavní hrdina tohoto díla si svou masku nasazuje nejen před ostatními, ale také sám před sebou. Jeho pocit odcizení od ostatních spočívá nejen v jeho sexualitě a sexuálních touhách, ale také jeho způsobu vnitřního vývoje, který se zdál být, ve srovnání s jeho vrstevníky, jiný už od jeho dětství. Kóčan se pomocí své masky snažil dosáhnout určité normálnosti, a i když si sám uvnitř sebe samotného uvědomuje svou odlišnost a občas se zdá, že by své pravé já mohl přijmout, své masky se nevzdává.

⁸⁰ „Surely it can't be true that I'm still in love with Sonoko, surely I'm incapable of loving a woman – until the day before these beliefs had been my only trusty and obedient followers, of whose loyalty I had felt absolutely assured, and yet now even they were in mutiny against me.“ MISHIMA, Yukio. *Confessions of a Mask*. s. 154.

4 Komparace motivů masky v dílech *Ningen šikkaku* a *Kamen no kokuhaku*

I když se oba hrdinové potýkají s podobným problémem a důvod pro jejich maskování je víceméně stejný – pocitem odcizení, lze z analýz obou děl vyvodit, že Józó i Kóčan mají každý pro svou masku rozdílný motiv.

Oba hlavní hrdinové se již od dětství snaží působit tak, aby se svým chováním a vystupováním co nejvíce přiblížili představám své rodiny a svého okolí. Avšak každý k tomu má trochu jiný důvod. Józó popisuje příhodu ze svého dětství, kdy mu jeho otec chtěl přivést nějaký dárek ze služební cesty. Na otázku, co by si přál, však Józó neměl žádnou odpověď. Jeho otec mu navrhl knihu nebo lví masku, ale Józó stále mlčel. Nic nechtěl. Říkal si, že jej stejně nic neudělá šťastným. Zároveň si však uvědomoval, že otci musí dát nějakou odpověď, když se jej zeptal. Nakonec zakročil Józóův starší bratr, který jejich otci sdělil, že si myslí, že kniha by pro Józóa byla asi nejlepší. V tom momentě si však Józó všiml nepatrné změny v náladě svého otce.

*„Jaké to selhání. Teď jsem otce rozzlobil a mohl jsem si být jistý, že jeho pomsta bude něco hrozivého.“*⁸¹

I když jeho otec neprojevil žádné známky hněvu, a běžnému člověku by změna v jeho náladě pravděpodobně unikla, Józó byl schopen vyčíst z jeho reakce, že jej odpověď jeho bratra rozčílila a usoudil, že mu chtěl otec spíše než knihu koupit již zmíněnou lví masku. Ještě ten večer se tak Józó vplížil do salónku, kde si jeho otec nechal svůj zápisník a nenápadně do něj napsal, že si přeje lví masku.

*„Po žádné lví masce jsem ani v nejmenším netoužil. Vlastně bych dal přednost knize. Ale bylo zřejmé, že otec mi chce masku koupit, a moje zoufalá touha vyhovět jeho přání a vrátit mu dobrou náladu mi dodala odvalu vplížit se do salónku uprostřed noci.“*⁸²

Tato jeho zoufalá touha vyhovět otcovu přání mohla vyplývat ze strachu z otcovy „pomsty“. Pravděpodobněji však šlo o Józóův pocit selhání v jeho klamání ostatních. Když se jej otec zeptal, co by si přál, nebyl schopen dostatečně rychle přijít na to, jakou odpověď by od něj otec chtěl nejraději slyšet. Výsledkem toho byla ona nepatrná změna v otcově náladě, které si ale malý Józó všiml a přinutila jej jednat. Je však také možné, že si Józó chybně vyložil reakci svého otce, který mohl být jen zklamaný, že jeho syn neprojevil zájem o lví masku, kterou mu zřejmě opravdu chtěl koupit.

⁸¹ DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. s. 31.

⁸² Tamtéž.

Kóčanova příhoda z dětství souvisí s jeho kostýmem Tenkacu, kouzelnice, která jej okouzila v divadelním představení. Když se ve svém kostýmu malý Kóčan viděl, byl nadšený a chtěl jej ukázat své matce a babičce. Těm se to však podle všeho nelíbilo.

„A pak jsem náhodou zahlédl matčinu tvář. Trochu zbledla a seděla tam, jako by byla duchem nepřítomná. Naše pohledy se setkaly; sklopila oči.“⁸³

Reakce jeho matky Kóčana značně zasáhla. Kostým Tenkacu, ze kterého byl ještě moment předtím tak nadšený, potom označuje jako „nestydatý převlek“, když popisuje, jak ho z něj služebná svlékala.

„Služebná mě popadla a odvedla do jiné místnosti. V mžiku, jako bych byl kuře na oškubání, mě svlékla z mého nestydatého převleku.“⁸⁴

Jelikož byl Kóčan v té době jen malé dítě, není tento jeho zájem o převlékání do kostýmů nějakou zvláštností či něčím, za co by se měla jeho rodina stydět. Proto se zdá být reakce, které se mu dostalo, poněkud tvrdá. Není divu, že si malý Kóčan vzal tento incident velmi osobně a nechal se jím ovlivnit i do budoucna, vždy, když přemýšlel nad sebou samým.

Je tedy zřejmé, že oba hrdinové cítí, že nemohou být zcela sami sebou ani před svou vlastní rodinou. Józó si svou masku vytvořil již před svou příhodou s otcovým dárkem. Pro Kóčana byl však incident s jeho kostýmem Tenkacu teprve jedním ze spouštěčů jeho pocitu odcizení.

Dalším bodem, ve kterém se hrdinové značně liší, jsou romantické vztahy. I když Józó nemá problém navázat vztah se ženami, je značně traumatizován sexuálním zneužíváním, kterému byl vystaven ze strany služebných už jako dítě. To výrazně poznamenalo jeho pohled na ženy, o kterých se vyjadřuje převážně negativně a mnohokrát je vidí spíš jako překážku, se kterou se musí vypořádat jen protože není schopen je odmítnout.

„Nikdy se mi nepodařilo získat zájem, když ženy mluvily o sobě. Možná je to proto, že ženy jsou ve vyprávění tak neschopné (tedy proto, že kladou důraz na špatná místa), nebo z nějakého jiného důvodu. V každém případě jsem je nikdy neposlouchal.“⁸⁵

I přes to se však v jeho životě objevují tři významné ženy. Jednou z nich byla Cuneko, servírka z kavárny, se kterou strávil společnou noc, kdy se cítil být volný a poprvé v životě si nepřipadal být nucený hrát si na šaška. Spolu s Cuneko se také později pokusil o dvojitou sebevraždu. On tento pokus však přežil. Další důležitou ženou se pro něj stala Šizuko, která mu

⁸³ MISHIMA, Yukio. *Confessions of a Mask*. s. 14.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ DAZAI, Osamu. *No Longer Human*. s. 80.

pomohla najít si práci. Od té však po nějaké době utekl, protože se bál, že by kvůli němu přišla o veškeré štěstí ve svém životě. Třetí významnou ženou v Józóově životě se stala jeho žena Jošiko. Po jejich sňatku se Józó začal cítit, jako by jeho život konečně nabíral normálnosti. Avšak tento pocit netrval dlouho a poté, co byla za jeho nepřítomnosti Jošiko znásilněna začíná Józó celý jejich vztah zpochybňovat.

Štěstí, které prožil s Cuneko, trvalo jen jednu noc, a až do večera, kdy se rozhodli spolu spáchat sebevraždu, se jí vyhýbal. Šizuko v podstatě využíval, protože mu poskytovala pohodlné zázemí a kvůli svému pocitu provinění od ní uprchl. Prvními věcmi, které jej přitahovaly na Jošiko, byly její naivita a nevinnost, které zmizely po jejím znásilnění, po kterém se od ní i on sám začal distancovat. Je tak zřejmé, že ať už Józó k těmto ženám pociťoval cokoli, nejednalo se o lásku. Možná mu jen poskytovaly dočasný pocit stability v jeho životě.

Pro Kóčana nebylo navazování romantických vztahů tak jednoduché jako pro Józóa. I když jako svou první lásku představuje spolužáka ze střední školy Ómiho, jediným romantickým vztahem, který Kóčan v díle měl, byl jeho vztah se Sonoko. Je zřejmé, že k ženám nebyl úplně lhostejný. Jeho problémem však byly sado-masochistické touhy, které pociťoval pouze vůči mužům. Nejednalo se čistě o přitažlivost k mužům. Vícekrát se pokusil i o fyzický vztah se ženami. Vzrušení ale pociťoval pouze při pohledu na mučené mužské tělo. Kóčan si uvědomoval, že jsou tyto jeho touhy nenaplnitelné a snažil se je i proto potlačit. Vyvolávaly v něm totiž pocit nenormálnosti. Věřil, že až políbí nějakou ženu, všechno se změní. To se ale nestalo.

Z Kóčanova vyprávění je znát, že mu na Sonoko záleželo a opravdu se do ní chtěl zamilovat. Skutečnost, že k ní necítil žádnou sexuální touhu ani poté, co ji políbil, jej trápila.

„Jak bych se cítil, kdybych byl nějakým jiným chlapcem? Jak bych se cítil, kdybych byl normální člověk? Tyto otázky mě pronásledovaly. Mučily mě, bezprostředně a naprosto ničily i tu špetku štěstí, o které jsem si myslel, že určitě mám.“⁸⁶

Přesto, že se Kóčanovi přes veškerou jeho snahu nepodařilo své touhy překonat a odmítl svatbu se Sonoko, i po jejich odloučení se nevzdával. Zdá se, že ani neustupující vnitřní boj, který Kóčan sváděl sám se sebou, jej nepřinutil se své masky vzdát. A to ani v momentech, kdy si on sám uvědomoval, že odkrývá svou pravou tvář.

„Slyšel jsem, jak se stavba, kterou jsem doposud ze všech sil stavěl kousek po kousku, nešťastně zhroutila k zemi. Měl jsem pocit, jako bych byl svědkem okamžiku, kdy se moje

⁸⁶ MISHIMA, Yukio. *Confessions of a Mask*. s. 102.

existence změnila v jakési děsivé nebytí. Zavřel jsem oči a po chvílce jsem znovu ovládl svůj ledově chladný smysl pro povinnost. ⁸⁷

V určitém bodě se maska obou hlavních hrdinů stává jejich součástí. Ani jeden ji před nikým nesundává. Avšak i v tomto se oba hrdinové liší. Zatímco Józó předstírá jen před ostatními, Kóčan se snaží své pravé já potlačit i sám před sebou. Možná proto Kóčanovu masku nikdo neodhalil. I když většinou nerozuměl svým přátelům, naučil se mluvit a chovat jako oni.

„Znalosti, kterými jsem byl na cestu vybaven, se skládaly pouze z mnoha románů, které jsem přečetl, sexuální encyklopedie pro domácí použití, pornografie, která se mezi studenty předávala z ruky do ruky, a množství naivních oplzlých vtipů, které jsem slyšel od přátel během nočních cvičení v terénu. ⁸⁸

Mezi své vrstevníky zapadl bez problému a působil jako úplně normální mladík. I když se tak sám vůbec necítil a potýkal se s neustálým vnitřním bojem mezi jeho opravdovým já a tím, kým se snažil být. Na jednu stranu se ptal, proč vlastně své pravé já potlačoval, a na druhou stranu tvrdil, jaký stud za něj a za jeho touhy pociťoval.

Naopak Józó ve svém životě narazil hned na dva lidi, kterým došlo, že před nimi jen hrál divadlo. V obou těchto případech jeho odhalení pociťoval Józó ohromný stud, ale také hrůzu z toho, že jeho předstírání někdo odhalil. Ačkoli se sám nikdy necítil, že by se mu povedlo do společnosti zapadnout a čtenáři se vykresluje jako pouhá napodobenina člověka, na lidi, kteří jej znali, působil jako dobrý člověk, kterého jen potkal špatný osud.

Oba hlavní hrdinové používají svoji masku kvůli pocitu odcizení jak od své rodiny, tak ostatních lidí. Všimají si své odlišnosti, která v nich vyvolává pocit osamělosti. K vytvoření své masky používají podobné metody (pozorování lidí a jejich napodobování). Avšak důvody, proč se tak cítí a motivy pro vznik jejich masky jsou zcela odlišné. Józó se cítí jako pouhá napodobenina člověka a své divadlo hraje ve snaze působit jako opravdový člověk, a aby se mu dostalo od ostatních lásky. Je možné, že se takhle začal cítit kvůli jeho špatnému rodinnému zázemí. Sice byl synem bohaté rodiny, ale otce téměř neviděl, jelikož byl zaneprázdněn prací a lze předpokládat, že se svou matkou také neměl blízký vztah, jelikož se v příběhu téměř neobjevuje. Ze svých sourozenců také zmiňuje pouze svého staršího bratra. Byl tedy převážně v péči služebných, které jej sexuálně zneužívaly. Prožil tak vážné trauma, které jej poznamenalo po celý zbytek jeho života a pravděpodobně zapříčinilo jeho poněkud zvrácený postoj k ženám. Pokud Józó cítil, že jej ani jeho vlastní rodina neměla ráda, jeho maska, která měla na ostatní

⁸⁷ MISHIMA, Yukio. *Confessions of a Mask*. s. 168.

⁸⁸ Tamtéž, s. 72.

působit jako veselý a humorný mladík (neboli někdo, koho je opravdu jednoduché mít rád), pravděpodobně vznikla snahou malého dítěte toužícího po lásce získat si přízeň ostatních. Možná se v průběhu jeho života postupně měnila společně s ním, a nakonec se za ni neschovával z touhy po lásce, ale protože nevěděl, kým by bez ní byl.

Kóčan svou masku používá za cílem nabytí pocitu „normálnosti“, kterým ve srovnání s ostatními strádá a také jako „štit“ vůči okolnímu světu, zatímco se sám snaží přijít na to, kým je. Stejně tak jako u Józóa i u Kóčana je pravděpodobným důvodem pro vytvoření masky jeho rodinné zázemí. Pravděpodobně však u něj nešlo tolik o získání přízně ostatních jako o snahu nezklamat své blízké. Nezažil sice trauma sexuálního zneužívání jako Józó, ale nátlak, který na sobě cítil ze strany své rodiny už jako malý chlapec, jej také pravděpodobně značně poznamenal. Jeho maska, zdá se, vznikla zprvu z povinnosti naplňovat určitou roli, kterou cítil vůči ostatním. Na této roli si také stavěl svou definici normálnosti. Snažil se vyhovět očekáváním, které na něj lidé kladli a pokoušel se co nejvíce nevystupovat z řady. Je možné že tento pocit povinnosti si na sebe přebíral kvůli striktní výchově své babičky a postupem času se jen více prohluboval. Později už mu pravděpodobně přišlo i jeho pravé já v naprostém nesouladu s pojmem „normální“ a tak jej začal skrývat i sám před sebou. I když se stalo, že mu maska nechtě spadla, zdá se, že jeho silný pocit povinnosti jej přinutil si ji nasadit zpět.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo odhalit možné motivy masky hlavních protagonistů děl *Ningen šikkaku* a *Kamen no kokuhaku*, následovně je srovnat a zjistit, jestli, anebo v čem se liší.

K dosažení tohoto cíle jsem pracovala převážně s rozbohem verzí těchto děl přeložených do angličtiny. Občas jsem ale použila i verzi přeloženou do češtiny nebo při vyhledávání konkrétních pojmů také japonský originál.

Hlavní plochu mé práce pokrýl rozbor jednání a uvažování hlavních protagonistů v různých situacích, ve kterých se ve svém životě ocitli. Srovnávala jsem jak průběžný vývoj jejich masky, tak i obdobné situace v životě obou hlavních hrdinů a to, jak se v nich za použití své masky zachovali. Z tohoto rozboru vychází, že motivy masky se pro oba hlavní hrdiny liší.

Józóova maska spočívá v napodobování lidí za účelem toho, aby on sám na ostatní jako člověk působil. Jeho pocit odcizení totiž spočívá v tom, že se považuje za odlišného od lidských bytostí. Možná dokonce někoho, kdo je ve srovnání s lidskými bytostmi podřadný. Svě předstírání zakládá na pozorování chování lidí kolem sebe, ze kterého pak vyvozuje, jak se má v určitých situacích chovat a co říct. Alespoň ze začátku je pro něj důležité, aby jej měli lidé rádi, poté však tato potřeba souvisí spíše s jeho neschopností projevit nesouhlas. To se možná váže na jeho absenci vlastní identity, kterou se snažil vykompenzovat jak svým divadlem, tak později také ženami a alkoholem. Dalo by se tedy říct, že motivem jeho masky je snaha cítit se jako opravdový člověk, a být součástí společnosti.

Stejně jako Józó i Kóčan sice studuje chování a řeč ostatních lidí, hlavně svých mužských vrstevníků, ale jeho pocit odcizení se na rozdíl od toho Józóova zakládá na jeho sebeuvědomění se již od velmi mladého věku a snaze pochopit sebe sama. Zatímco svou masku používá, aby se co nejméně vyčleňoval z řad ostatních, snaží se přijít na to, kým vůbec je a proč se cítí být tak odlišný od svých vrstevníků. Důležitou roli v jeho sebeobjevování hrají také jeho sado-masochistické touhy, které vědomě vnímá jako neuskutečnitelné a zoufale se snaží je potlačit. Motivem Kóčanovy masky je tedy pravděpodobně pocit normálnosti, který si přeje cítit.

Je zřejmé, že se autoři románů při jejich psaní inspirovali i svým vlastním životem. Nabízí se tedy otázka, do jaké míry reflektují oba hrdinové život a názory svých tvůrců. Zdali se jedná jen o masky, které si vymysleli pro svá díla, nebo jestli i samotní autoři v životě nějakou přetvářku používali.

Resumé v anglickém jazyce

The focus of this thesis are the main protagonists of *Ningen shikkaku* and *Kamen no kokuhaku*, comparison of their lives and reactions to particular similar situations they each had to face. It also explores the possible motifs for their behaviour by analysing the way they act and think in certain situations, especially those where they feel the need to put on their masks. It also analyses the way they react to these situations, and then compares these reactions. The main aim of this thesis is to analyse the motifs of the two main characters' masks and to compare the differences between these motifs.

Bibliografie

1. **DAZAI, Osamu.** *Ningen šikkaku (Šinčo bunko)*. Šinčoša, 2006 nen. ISBN 978-4101006055.
太宰治『人間失格 (新潮文庫)』新潮社,2006年. (*Odepsaný*, Šinčoša).
2. **DAZAI, Osamu.** *No Longer Human*. New York: New Directions, 1958. ISBN 978-0-8112-0481-1.
3. **DAZAI, Osamu.** *Odepsaný*. Praha: Sloart, 2022. ISBN 978-802-7604-104.
4. **FLANAGAN, Damian.** *Yukio Mishima*. London: Reaktion Books Ltd, 2014. ISBN 9781780233451.
5. **MISHIMA, Yukio.** *Confessions of a Mask*. Penguin Random House UK, 2017. ISBN 978-0-241-30119-7.
6. **MIŠIMA, Jukio.** *Zpověď masky*. Praha: Rubato, 2019. ISBN 978-80-87705-76-6.
7. **MIŠIMA, Jukio.** *Kamen no kokuhaku (Šinčo bunko)*. Šinčoša, 2003. ISBN 978-4101050010.
三島由紀夫『仮面の告白 (新潮文庫)』新潮社,2003年. (*Zpověď masky*, Šinčoša).
8. **NATHAN, John.** *Mishima: A Biography*. Da Capo Press, 2000. ISBN 0-306-80977-X.
9. **O'BRIEN, James Aloysius.** *Dazai Osamu*. G. K. Hall & Co., 1975. ISBN 0805726640.
10. **SCOTT-STOKES, Henry.** *The Life and Death of Yukio Mishima*. Doubleday Canada, 1974. ISBN 0-374-18620-0.
11. **TREAT, John Whittier.** *Pools of Water, Pillars of Fire: The Literature of Ibuse Masuji*. University of Washington Press, 1988. ISBN 0-295-96625-4.